

Postmodernism och finskt stadsliv

Liisa Knuuti

Det finns många olika sätt att tolka postmodernismens innebörd. Man kan dela forskarna i två grupper: de som anser att postmodernismen är en oberoende företeelse och de som anser att modernismen är ett seriöst och fortfarande aktuellt fenomen, vilket då innebär att postmodernismen är en riktning inom modernismen. Agnes Heller och Anthony Giddens har sådana åsikter, att postmodernismen är en del av modernismen. David Harvey anser att postmodernismen är en kort oberoende brytningsperiod, som går mycket snabbt över. Charles Jencks har betraktat postmodernismen mera såsom en stil. Lyotard utgav det postmoderna manifestet redan 1979: "La Condition Postmoderne". Där påstod han att postmodernismen är en egen kulturell strömning.

Det finns också andra som anser att postmodernismen kan vara en kulturell dominant som kan pågå hur länge som helst. Fredric Jameson till exempel anser att postmodernismen är senkapitalismens kulturella logik. Jameson granskar det moderna och det postmoderna som inte helt och hållet motsatta utan snarare ser han det postmoderna som modernismens andra sida, som har påverkats av dadaismen och surrealismen. Nuförtiden diskuterar man i

Finland Zygmunt Baumans idéer om postmodernismen. Han anser att postmodernismen är åtminstone ett sätt att bli medveten om modernismen och dess egenskaper. Bauman menar med postmodernismen den höga hastighet med vilken sakerna förändras. Man kan rikta sin uppmärksamhet åt olika håll och därför granskar man ingenting för en längre tid eller noggrant. Man menar med detta till exempel ett köpcentrum där den enda användningen av varor är att producera njutning i det ögonblick man handlar. Man kan också mena med detta att upplevelsen av att befinna sig i ett köpcentrum kan kännas som livstidsfångelse. Postmodernismen är framför allt ett sinnestillstånd, den vill tillföra en ny tjusning i livet.

Ett av de centrala dragen är kritiken av det moderna projektet. Anthony Giddens har skilt på tre källor i paradigmskiftet:

1. När tiden skiljdes från rummet. Den mekaniska klockan gjorde ett stort intryck på den som mätte tiden. Ordandet av tiden gjorde det möjligt att kontrollera rummet (Giddens 1990; 17–18).
2. Födelsen av mekanismer som utesluter sociala system i

lokala sammanhang och skapar nya tids- och rumsdimensioner (Giddens 1990; 21).

3. Den reflexiva karaktären av kunskap som man alltid testar i ljuset av föränderlig information (Giddens 1990; 38–39).

Om man förstår modernismen på detta sätt, kan man knyta den till uppkomsten av kapitalismen, höjningen av medelklassens bildning och legitimationen av den vetenskapliga modellen. Den har också grundvärden såsom universalism, standardisering, ordning och teknisk rationalism. Dessa värden, som bygger på upplysning, fick sin möjlighet i det industriella samhället och sin betydelse för begreppen rum och landskap. Man har planerat urbana tätorter på basen av ordnade och funktionella rumsbegrepp och det gav upphov till segregation av sociala grupper, sociala klasser och funktioner.

Om begreppet postmodernism

Den postmoderna uppfattningen om rummet är splittrad och fragmentarisk och det finns också förståelse för de krafter som ger det liv. Det postmoderna stöder den kulturella pluralismen och fäster uppmärksamhet vid marginaliserade sociala grupper såsom etniska minoriteter och kvinnor. Det postmoderna koncentrerar sig på estetik och dess tillämpning i vardagslivet. Att observera mångformigheten av stilarna har sitt samband med att acceptera olika åsikter och opinioner. Man kan också tolka det så att det postmoderna urbana fenomenet har ett samband med produktion och konsumtion (Hamel 1993; 21).

Det finns många tecken på att det i decennieskiftet 1990 inte bara var fråga om en förändring i ekonomin utan att förändringen berörde hela vår kultur. Man kan kalla det det modernas sönderfall. Med tanke på människans vardagsliv innebär det att det är mycket svårt att förutsäga vad som kommer att hända i framtiden. Zygmunt Bauman har skrivit om hur livet har kommit att bli mer och mer episodiskt. Arbetsplatserna är mera kortvariga och relationerna människor emellan är inte längre hållbara. Livet har förändrats till episoder som är mer eller mindre oberoende av varandra. Enligt Bauman förändras också människans mentalitet. Livet innebär mer och mer kortvariga kalkyleringar och medspelarnas oro. Det är bättre att hålla spelet kort och undvika att binda sig (Jallinoja 1995; 35).

Allt detta kan låta nedslående. Ändå kan man tänka sig samma förändring i lite hoppfullare belysning. Man kan

tänka, att alla de tankegångarna har krossats och att man kan finna en ny realism och ny ödmjukhet. Människan kan finna glädje i små saker, därför att det är omöjligt att nå de stora målen. Det postmoderna har betraktats nästan som en svordom och synonym till värderelativism och ett olidligt lättsinne. Det är också möjligt att tänka sig att det postmoderna innebär mångsidighet i olika värden och ett mera utvecklat sätt att diskutera. Den nutida depressionen resulterade i att större hänsyn tas till småsaker och deras värde. (Karisto & Seppänen 1996; 42).

Brytningstid i Helsingfors

I Finland pågick under 1980-talet ett slags konsumtionsfest som började omkring år 1985. Förändringen började med nya köpcentrum, gatuterrasser och gatukaféer. På det hela taget skedde stora förändringar i stadskulturen i landet. Livet i städerna blev mångsidigare och livligare och förändringen syntes också i stadslandskapet under 1980-talet.

Man kan kalla dessa förändringar postmoderna för att de främjade mångsidighet och livfullhet. I centrum uppstod nya småbutiker och servicefunktioner, som hade omedelbar inverkan på invånarnas vardagsliv. Förändringen har också karakteriserats av att den ekonomiska tillväxten inte fortsatte utan ersattes av en depressionstid. I den finska ekonomin skedde en mycket klar vändning till det sämre år 1991. Förändringen syntes i stadens centrum bland annat i alla de tomma utrymmena businessens krasch medförde. Men depressionen påverkade också allt utbud som förändrades i en mer pluralistisk riktning. Många loppmarknader uppstod, men också sexbarerna är ett stadsfenomen för 1990-talets Finland, speciellt i Helsingfors. Stadsdelen Berg-häll förändrades först till ett nytt urbant yuppie-område och blev sedan prostitutionens hemvist. Alla dessa fenomen tillhör den postmoderna omvandlingen (Karisto 1994; 145).

Vid årsskiftet 1995–96 hade Helsingfors 525 031 invånare, 9000 personer mera än ett år tidigare. Under tiden januari–mars 1996 ökade folkmängden med ungefär tusen personer, vilket betyder att det tidigare rekordet från år 1969 överskreds. Folkökningen år 1995 var större än året innan och större än på 30 år. Under de senaste fem åren har Helsingfors folkmängd vuxit med nästan 33 000 människor. Samma flyttningsrörelse till städerna har skett i övriga Finland.

Sedan 1960 har det i Helsingfors byggts en ny andra stad, om man mäter i antalet bostäder. Föremålet för stor-

produktionen har varit förstadsområdena runt staden och först på 1980-talet började man bygga i närheten av innerstaden. På trettio år har planeringssystemet utvecklats och under denna tid infördes en bestämd målmedvetenhet i stadens tillväxt vid utövningen av markpolitik, planläggning och programmering av bostadsproduktionen. Bostadsproduktionen framskred områdesvis. Stadsplaneringen har upplivats av funktionalismens ideal: ljus och utrymme åt alla. Planeringen var rationell och siktade på ekonomisk tillväxt. Stadsplaneringen hade också socialpolitiska ambitioner. Man övervägde noga var och i vilka proportioner man byggde bostäder av olika upplåtelseform. Målet var en socialt balanserad stad och härvid röntes man en viss framgång.

Bostadsområdena i Helsingfors differentieras socialt i två huvudkategorier: den socioekonomiska ställningen och urbaniseringsgraden. Observationen är inte överraskande. Slutsatsen motsvarar resultaten från talrika urbanekologiska undersökningar och är ett slags kristallisering av forskningsgrenen. Urbaniseringen kunde ännu inte klart gestaltas för differentieringssituationen i Helsingfors år 1960. Urbaniseringen utgjorde redan åren 1970 och 1980 en av de två huvuddimensionerna (Kääriäinen 1987). Kääriäinen iakttog i sin undersökning att den urbaniseringsartade segregationen ökat. Däremot hade den socioekonomiska segregationen minskat.

Urbaniseringen är en dimension av den lokala segregationen, och dess betydelse har vuxit i och med förstädernas utbyggnad. Byggandet av förstäderna har skapat en stad av annan typ. Stenstaden och en del av förstäderna från 1950-talet avviker till befolkningsstrukturen från den övriga staden. Befolkningen består här till stor del av unga, fränskilda, ensamboende, barnlösa unga par och framgångsrika kvinnor. Stenstaden kännetecknas också av en betydande omsättning av befolkningen. Familjelivets högberg ligger i förstäderna (Maury 1996;18).

Livsstilar och identitet

Man uttrycker sig själv genom sin livsstil, gruppidentitet och den befolkningsgrupp man väljer att tillhöra. Livsstil och livsform är två begrepp som från tid till annan kommer till användning inom stadsforskningen. En tidig tillämpning av livsstilsbegreppet – länge ensam i sitt slag – var egentligen svensk. Den ingår i Greger och Nils Paulssons bok ”Tingens bruk och prägel” (1956) och uppföljaren ”Konsten

att bo” (Paulsson et al. 1960). Åke Daun var med ”Boende och livsform” (1980) en av de första som började använda begreppet livsform inom boendeforskningen.

Socialhistorikern och sociologen Max Weber (1864–1920) tog intryck av Dilthey. Liksom denne påverkades Weber av och bröt med historicismen. Till skillnad från den historiska skolan hade Weber en ”modern” offensiv syn på samhällsvetenskap. Den skulle inte stanna i ett objektivt betraktande utan söka lösningar på problemen. Weber ville också gå utöver en individuellt beskrivande historia genom att införa ett moment av lagbundenhet och genom att söka efter idealtyper. I synen på skiktning i samhället påverkades han av Marx men ifrågasatte om de ekonomiska klasserna utgjorde någon grund för gemenskap i medvetande och handling. Vid sidan av ekonomiskt bestämda klasser satte han därför statusgrupper som skiljde sig från varandra i graden av social prestige. Olikheter i status leder enligt Weber till olikhet i fråga om livsstilar. Livsstilen utgör ett inslag i statusgruppens hävdande av sin exklusivitet Weber (1969).

En annan författare som tidigt analyserade de nya inslag i människors tillvaro som omfattas av livsstilsdiskussionen var filosofen och samhällsvetaren George Simmel 1858–1918). Han behandlar i essän ”Storstäderna och det andliga livet” Simmel (1902) storstadsmänniskans blaserade och reserverade förhållningssätt till stadens ständigt växlande sinnesintryck. Den moderna kulturen betonar, som Simmel skriver, ”den objektiva anden” och tenderar att göra individer lika och utbytbara. Detta provocerar fram en motreaktion hos storstadsmänniskan som söker väcka uppmärksamhet genom att odla en utåt synlig originalitet.

En föregångare var också den amerikanske samhällskritikern Thorstein Veblen (1857–1929). I boken "The Theory of the Leisure Class" (1979) utgick han, liksom många nutida livsstilsforskare, från konsumtionen när han tecknade bilden av livsstilen hos den dominerande klassen inom det kapitalistiska amerikanska samhället – "Den arbetsfria klassen" ägnade sig enligt Veblen åt 'conspicuous consumption' (conspicuous kan översättas med vida synlig, iögonenfallande).

I likhet med Simmel föregriper Veblen det intresse för demonstration av sin livsstil genom kropp, kläder, beteende och de föremål man omger sig med, som förekommer i dagens forskning om livsstilar, subkulturer och ungdom.

Livsstilbegreppets fortsatta utveckling kan framförallt knytas till det förhållningssätt som kallas social stratifiering och som utvecklades inom nordamerikansk sociologi från 1930-talet och framåt. Genom surveyundersökningar sökte man kartlägga befolkningens stratifiering, dess fördelning med utgångspunkt från olika egenskaper. Skillnader i status, ålder, inkomst, etnisk härkomst osv. framstod nu som lika betydelsefulla som de ekonomiska klasskillnaderna. Åtminstone för Förenta staternas vidkommande ansåg många att klassbegreppet var överspelat; USA var ett klasslöst samhälle. Andra behöll klassbegreppet men gav det en sidoordnad roll. Det ökande välståndet för stora delar av befolkningen och tillgången till en växande konsumtionsmarknad möjliggjorde en individuell valfrihet som syntes spränga gamla band. Livsstil började användas som ett instrument för att karakterisera människor, främst utifrån likheter i hur de använder sin fria tid (Wikström 1992;14–17).

Urbana livsstilar

Forskning i livsformer och livsstilar har vanligen både sin uppkomst och sitt forsknings-objekt i den samhälleliga och kulturella moderniseringen. Det sena 1900-talets snabba samhällsutveckling har medfört behov av perspektiv både på fastare strukturer – livsformer – som enligt vissa forskare fortfarande har giltighet, och det överflöd av flyktigare orienteringsriktningar – livsstilar – som präglar den synliga och särskilt den massmediala bilden. Båda forskningsfälten har vuxit påtagligt under det senaste årtiondet, med en viktig skillnad: medan livsstilsbegreppet sedan länge har internationell spridning inom olika samhällsvetenskapliga områden är livsform idag ett begrepp som främst används inom dansk, svensk och finsk samhällsvetenskap.

När det gäller svensk forskning är det svårt att gå förbi Hans Zetterberg, som brukar nämnas som den förste som undersökte svenskarnas livsstilar. Zetterberg kritiserade i Webers anda dem som ansåg att kampen om välståndets fördelning stod mellan klasser. I stället, menade han, stod kampen mellan olika livsstilbegrepp som inte sammanföll med klasstillhörighet. I rapporten "Arbete, livsstil och motivation" (1977) avgränsade Zetterberg utgående från surveyundersökningar nio livsstilar: arbetsmänniskor (24%), familjekära (24%), sällskapsmänniskor (23%), konsumtionsstyrda (22%), matlagningsglada (10%), samhällstillvända (7%), naturälskare (6%), religiösa (5%) och motionärer (4%). Med den metod Zetterberg använde kan man tillhöra mer än en livsstil och hela 30 procent av de tillfrågade gick inte att passa in i någon livsstil.

I ett senare, mer teoretiskt orienterat arbete, anknäper Zetterberg till den amerikanske livsstilsforskaren Arnold Mitchells arbete "The Nine American Lifestyles" (1984). Utgångspunkten är nu sambandet mellan samhällstyp och värdeorientering och Zetterberg skiljer mellan tre personlighetstyper: basbehovsstyrda, utifrånstyrda och inifrånstyrda. Dessa hänförs till samhällstyperna agrarsamhälle, industrisamhälle och välfärdssamhälle. De tre personlighetstyperna ger sedan upphov till åtta livsstilar (Wikström 1992;15–17).

Sociologen J.P. Roos gav detta begrepp uttrycket livsform. I Finland började man forska i livsformer på 70-talet när den stora kulturomvandlingen pågick. I början av 80-talet var man intresserad av vardagslivet, hur livet hade förändrats efter "den stora flyttningen". Det begreppet använder sociologerna för att beskriva fenomenet då finnarna flyttade till huvudstadsregionen. J.P. Roos genomförde det stora livsformsprojektet i början av 1980-talet och jämförde livsformer i Norra Karelen och i huvudstadsregionen. Roos använde livshistorier som empiriska data och påpekade hur viktigt det är att känna till människornas olika livsbetingelser.

Roos ser livsformen som en helhet. Livet innebär på vardagslivets nivå olika funktioner, men också tankegångar, värden, ideal och samhällsmoral. Roos definierar livsformen i termerna arbete, fritid och familjeliv. Han talar också om Bourdieus begrepp "habitus" med vilket avses samlingen av livsformernas huvudprinciper, deras grundlag. Roos (1990) ser i Finland två dominerande livsstilar, den ena är lantlig och andra urban. Den lantliga livsstilen är naturligtvis på tillbakagång.

Studier av livsstilar och livsformer försöker ofta beskriva och skapa begrepp för de förändringar som pågår i människors sätt att leva, i kulturmönster och livsvillkor. De ger därför stoff till analyser av samhällets modernisering. Thomas Ziehe och Mike Featherstone definierar livsformen och livsstilen på 90-talet. I Finland har också Riitta Jallinoja skrivit om moderna eller postmoderna livsstilar Jallinoja (1991).

Ziehe använder begreppet Narcissus. Han skriver att de narcissistiska personligheterna anser att det inte finns någon framtid och att man därför måste njuta av varje ögonblick. Ziehe diskuterar inte livsstilar explicit men hans socialisationsteoretiska texter berör samma fenomen i hög grad Ziehe (1989).

Mike Featherstone betonar den kulturella aspekten av modernisation. Han talar om livsstilar och påpekar, att masskonsumtion har kommit att bli postmodern konsumtion. Den dominerande klassen i det postmoderna samhället är den nya medelklassen som fungerar som medlare av föremål och tjänster, av symbolproduktionen. Featherstone ser att konsumtionsamhället är ett meningsgivande system enligt vilket estetiserandet av vardagslivet blir mycket viktigt (Featherstone 1991:66).

Sociologen Lasse Siurala (1994) analyserar livets olika former med begreppet sfär. Han säger att vi lever i olika sfärer, såsom arbete, fritid och familjeliv. I enlighet med Johan Fornäs tycker han att vi rör oss på sådana områden som arbete, skola och fritid, alltså olika arenor eller fält.

Utvecklingen av livsstilar i Finland

Varje tidsperiod behärskas av de värden och attityder, som stöds av befolkningens majoritet. Befolkningsgrupperna har olika samhälleliga betydelse, det förekommer skillnader i auktoritet och ekonomisk kapacitet, vilket också har betydelse. Därför återspeglas värderingar och attityder hos samhällets mest betydelsefulla grupp i konsumtion, kultur, vänner och förhoppningar.

I framtiden finns det flera finländare som bor i en stad i hela sitt liv och känner sig som riktiga stadsbor. Nuförtiden är skiktet av finländare som är vana att leva i en stad ännu tunt. I slutet av 80-talet bodde 70 % av finländarna i städerna. I framtiden kommer sysselsättningsstrukturen att förändras mot ett större antal befattningshavare och flera människor som arbetar i servicebranschen.

Livsstilen har i Finland förändrats i urban och storstadsmässig riktning. 2000-talets människor i arbetsför ålder har inte längre goda kontakter till landsbygden. Den nya generationen lär sig att leva i staden och är nöjda med att bo där och inte på andra ställen. Många finländare har sommarstugor och äldre människor tillbringa där sin fritid. De flesta yngre människor besöker ogärna landsbygden.

Livskvaliteten och kvaliteten på boendet och fritiden blir ännu viktigare på 2000-talet. Stadslivets natur kommer att bli annorlunda och staden kommer att påminna om en scen för olika föreställningar. Men människorna kommer att ha många olika scener och många olika roller. Men för att allt detta skall kunna ske i Finland måste de ekonomiska förhållandena vara goda och förtjänstnivån hög.

Typiska tendenser i olika livsstilar är en viss påstridighet eftersom människornas förmåga och lust att reagera på olika situationer förstärks. Typiskt för en postmodern livsstil är reflexivitet. Varje tendens väcker motstånd. Men också betydelsen av publicitet ökar, och konflikterna blir öppnare. Människorna deltar i sådana konflikter därför att det piggar upp deras liv vilket betyder att konflikterna kan komma i olika cykler. Man tillägnar sig inte nödvändigtvis värden och livsstilar som är i tidens anda, utan somliga uppfattningar får större intresse än andra. De sysselsätter människornas minne och förmår skapa en känsla av stimulans. Det är också möjligt att konflikter kommer att bli permanenta (Jallinoja 1993:13).

Det sublima

Det pågår nu en diskussion kring begreppet 'det sublima' i den finska kulturforskningen. Det sublima som postmodernt begrepp stärker heterogeniteten. Det sublima är olikhetens sensitiva känslighet.

Begreppet kommer ursprungligen från Kants estetik och filosofiska system. I de sammanhangen belyses relationen mellan vacker och sublim och hur det sublima anknyter till den indelning i informationsrelaterade, estetiska och moraliska begrepp i upplysningen och det moderna projektet.

Det sublima, liksom det groteska har ansetts vara det vackras motsats. Det vackra kan man förstå, hålla i handen eller uppleva på ett harmoniskt sätt, det är närvarande. Det sublima är på ett eller annat sätt transcendent. Det skildrar människans försök att få kontakt med det övermänniska. Det sublima är mycket svårt att kategorisera och det är nästan omöjligt att

söka efter klara definitioner. Det är tolkningarnas ambivalenta rum.

Det sublima har givits flera olika innehåll. Det kan vara frågan om definitioner, begrepp eller försök att finna det yttersta, anledningar till eller mål för upplevelser. Man har också tolkat det som mötet mellan människosinnet och naturens väldighet eller som att det sublima uppstår av definitionernas tomhet.

Med det sublima avses i vardagsspråket ädelhet, ädel inställning, upphöjande känsla, andlig resning. Komiken är nära. Det är en kort väg till det löjliga. Därför är det kanske svårt att förstå varför det sublima har blivit ett viktigt begrepp i diskussionen om det postmoderna. Vi kan bättre förstå det aktuella om man tänker på hur det sublima problematiserar representationen och dess semiotiska och språkliga förklaringar. Det centrala namnet i detta avseende är Jean-Francois Lyotard, som granskar den moderna konstens avantgarde i det sublimas perspektiv. Han beskriver skillnaden mellan modernismen och postmodernismen så att man i postmodernismen också ser det uppnådda och hur språket fungerar.

Många slags anknytningar är möjliga här. Om man följer Frederic Jameson kan man tänka på det postmoderna rummet såsom senkapitalismens värld, där det multinationella kapitalet och högteknologin med sina ändlösa kopieringsprocesser har skapat ett heltäckande nätverk. Man kan inte konkretisera det och det kan ta sig uttryck i enbart frånvaro. Den estetiska effekten här är det teknologiskt sublima. Man kan se anknytningar mellan dessa definitioner och begreppet för simulacrum av Baudrillard (1988).

Under dessa pågående diskussioner har det sublima behandlats i många nya läroämnen – inom konsthistorien, litteraturvetenskapen och filosofin men också inom samhällsvetenskapen och teologin. Man är ännu en gång intresserad av Kants filosofi och hans begreppstolkningar. Det är också ett tidens fenomen, att man är mer intresserad av begreppet 'det sublima' och inte såsom tidigare 'det vackra' (Vainikkala 1990; 20).

Lyotard anmärker sig frågan om hur det sublima förändrar upplevelsen av de moderna subjekten i det postmoderna. Lyotard ser en viss undanflykt från verkligheten som typisk för hela den moderna tiden. Han tycker att estetikerna är källan till det sublima. Enligt Lyotard kan känslan av det sublima vara det obehagliga som samtidigt är behagligt. Det sublima kan vara en stor sak – såsom höga berg eller ett stor-

midt hav och därför är känslan av det sublima aldrig fridsam eller lugn. Det vackra frambringar positiva upplevelser men det gör det sublima inte. Det sublima är underligt, överraskande, charmerande, uppskakande och känsligt. Det finns också andra sorters njutning som kan ligga nära smärta eller död. Det sublima stärker alltid intensiteten (Lyotard 1986;168).

Nya riktlinjer i stadsplaneringen

Vad betyder det sublima när man talar om den postmoderna staden? Det kan betyda att konflikten mellan verklighet och fantasi blir allmän. Människan söker eufori och upplevelser och den hedonistiska livsstilen ökar. Man strävar efter upplevelser, intensitet, och känslighet. Till exempel i Helsingfors har det skett en hel del på sistone. Människorna vill ha gemensamma upplevelser. Man har ordnat storslagna konstnärliga tilldragelser i stadens centrum såsom Konstens natt som har fått många tiotusen människor i rörelse.

Helsingfors har också fått en ny, månsidig hall, Hartwall Arena, som tillskyndarna har kallat en scen för känslor. Det är den största sport- och underhållningshall i hela Norden. Den första raden ligger mycket nära estraden och publiken kan så komma nära den levande föreställningen. Hartwall Arena är inte byggd bara för sport. Den ger utrymme även för olika underhållnings- och kulturuppträdanden och rymmer 14 000 personer. Den har utrustats med lyxkabinett, i vilka två finns en bastu varifrån man kan följa med spektaklen på scen. Det är i sanning ett ställe för upplevelser.

Byggnader av snö ger också upplevelser. Det första exempel gjordes i Kemi, en liten stad i norra Finland. Ett snöslott som fick tusentals människor att komma och se på det och i vilket man ordnat många olika föreställningar: opera, konserter och utställningar.

Man har också byggt en snökyrka i centrum av Helsingfors. Kyrkan byggdes som en modell av den ursprungliga kyrkan som stod på Senatstorget på 1700-talet. Snökyrkan är ett gott exempel på det sublima. Man kan uppleva olika, även motstridiga känslor vid ett besök där. Man kan förnimma mörker och ljus, himel och jord, helig och vardaglig, fiktion och verklighet. Man kan också finna närvaron av det över-sinnliga?).

Postmodernismen har också tagit små minoriteter fram i dagsljuset. I Helsingfors kan man allt oftare se olika etniska grupper som uttrycker sig själva med hjälp av sin egen kultur.

Vad betyder allt detta för planeringen? Ett nytt postmodernistiskt paradigm försöker att återge planeringen redan förlorade egenskaper såsom stadsrum, upplevelser och historiska former. I Finland har man också börjat diskutera en ny stadsplaneringsideologi, den nya finska urbanismen. Man har ställt krav på att stadsplaneringen måste beakta stadsrummet och skapa goda stadsbilder.

I stadsplaneringen blir man tvungen att i högre grad än förut beakta stadens andliga innehåll och stadskultur. De erfarenheter som människan har av stadsmiljön är viktiga för att utforma hans eller hennes identitet; de måste beaktas i planeringen. I stadsplaneringen måste man även ta vara på lusten att ha gemensamma upplevelser. Stadens symboler är också viktiga identitetsskapare.

Stadsplaneringen kännetecknas i dag av en viss villrådighet, man vet inte vad som borde göras. Det är mycket svårt att förutse vad som kommer att hända. Planerarna försöker att följa gamla principer men det verkar som om ingen klart skulle se verkligheten. Man måste lyssna till de rent mänskliga behoven. Arkitekt Roger Wingren skriver i en artikel att stadsbyggnadskonsten primärt innebär ett lyssnande.

Parallellt med att det moderna samhället har globaliserats har det blivit vanligare att intressera sig för kulturella olikheter inom ramarna för välfärdssamhället. I diskussioner om samhälle, planering och byggande har man börjat betona existensen av olika kulturmönster, av olika sätt att leva. Inom planerarutbildning och planeringsforskning stöter man allt oftare på ord som mångfald i boende och stadsliv samt det mångkulturella samhället.

Liisa Knuuti
Tekniska högskolan/
Fortbildningscentralen
för samhällsplanering
Helsingfors

Bilder i artikeln:
Stadslivet på Norra Esplanaden i Helsingfors

Litteratur

- BAUMAN, ZYGMUNT: *Postmodernin lumo*. Vastapaino. Tampere 1996.
- DAUN, ÅKE: *Förortsliv*, Stockholm 1974.
- DAUN, ÅKE: *Boende och livsform*, Stockholm 1980.
- FEATHERSTONE: *Consumer Culture & Postmodernism*. Sage publications. London. 1991.
- GIDDENS, ANTHONY: *The Consequences of Modernity*. Stanford University Press. Stanford 1990.
- HAMEL, PIERRE: "City, Modernity and Postmodernity: The crisis of Urban planning". *Canadian Journal of Urban Research*. June 1993. Volume 2, Issue 1.
- HARVEY, DAVID: *The Condition of Postmodernity*. Basil Blackwell. Oxford 1989.
- HELLER, AGNES: *Can Modernity Survive?* Berkeley. University of California Press. 1990
- JALLINOJA, RIITTA: *Moderni elämä. Ajankuva ja käytäntö*. SKS. Helsinki 1991.
- JALLINOJA, RIITTA: *Arvot ja elämisen tavat. Teoksessa Alueiden käyttö ja yhdyskunnat 20/7 Ympäristöministeriö. Alueiden käytön osasto. Muistio 5/ 1993.*
- JALLINOJA, RIITTA: *Sosiologiaa postmodernisuudesta: Zygmunt Bauman*. Teoksessa Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset. Tampere 1995.
- JAMESON, FREDRIC: *Postmodernism or, Cultural Logic of late Capitalism*. Verso. London 1991.
- JANIK, A. & TOULMIN, S: *Wittgensteins Wien*, Karlshamn 1986.
- JENCKS, CHARLES: *The Language of Postmodern Architecture*. London 1984.
- KARISTO, ANTTI & SEPPÄNEN, MARJAANA: *Lama-ajan Lahti. Marian ja Akselin askelissa* 1996.
- KARISTO, ANTTI: *lama katukuvassa – johdattelua aiheeseen. teoksessa Lama sulkee lama avaa. helsingin tietokeskuksen tutkimuksia* 1994:11.
- LYOTARD, JEAN-FRANCOIS: *Ylevä ja avantgarde. Artikkeliteoksessa Moderni ja postmoderni toim.* Jussi Kotkavirta ja Esa Sironen. Tutkijaliitto 1986.
- MÖRCK, M: *Storstadens livsstilar och boendekarriärer*, Göteborg 1991.
- PAULSSON, G & PAULSSON N: *Tingens bruk och prägel*, Stockholm 1956.
- ROOS, J.P: *Elämäntapojen tyypeistä elämäkertojen valossa. Sosiologia* 4;1981.
- ROOS, J.P: *Suomalaisen elämäntavan muutokset. Teoksessa Olavi Riihinen (toim.) Suomi* 2017. Gummerus, Jyväskylä 1990.
- SIURALA, LASSE: *Nuoriso-ongelmat modernisaatioperspektiivissä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia* 1994:3.
- VAINIKKALA, ERKKI: *Ylevä – rajakokemus vai ratkaisu? Sublim Ylevä Sublime. toim. Erkki Vainikkala. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikkö. Jyväskylä* 1990.
- WEBER, M: "Class, Status, Party", I Heller, C: *Structured Social Inequality, USA* 1969.
- VEBLEN, THORSTEIN: *The Theory of the Leisure Class*, Kingsport, Tennessee 1979.
- WIKSTRÖM, TOMAS: *Livsstil och livsform– två begrepp för mångfald i boendet. Arkitekturforskning* 1992 no 1.
- ZETTERBERG, H.L: *Arbete, livsstil och motivation*, Stockholm 1977.
- ZIEHE, THOMAS: *Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet*. Symposion bokförlag, Stockholm 1989.